

„Gyvenimą aš suprantu kaip kažkokio Balso Šauksmą...“: Sigito Gedos ir Kornelijaus Platelio korespondencija (1977–1981)

Rimantas Kmita

Šiuolaikinės literatūros skyrius
Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
El. paštas: rimantas.kmita@protonail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9233-2421>

Santrauka. Publikacijoje teikiama 13 Sigito Gedos (1943–2008) ir Kornelijaus Platelio (g. 1951) laiškų, rašytų 1977–1981 metais. Publikuoti laiškai saugomi asmeniniuose Uršulės Gedaitės ir Kornelijaus Platelio archyvuose. Poetų korespondencija iš arti parodo stagnacijos metų nuotaikas, kultūros žmonių dvejonės, atskleidžia kūrybos prasmės svarstymus sovietmečio sąstingio atmosferoje. Palyginti su kitais žinomais Gedos laiškais, Plateliui rašytieji pasižymi artimesniu ir atviresniu santykiu su adresatu. Juose randame svarbiausias ir drauge gana intymias kūrybos proceso refleksijas, taip pat ir atvirus kolegų darbų vertinimus, kurie skiriasi nuo išsakytų publikuotose recenzijose ar publicistikoje.

Reikšminiai žodžiai: Sigitas Geda, Kornelijus Platelis, laiškai, sovietmečio poezija Lietuvoje.

„I understand life as the Cry of some Voice...“: Correspondence between Sigitas Geda and Kornelijus Platelis (1977–1981)

Abstract. The publication presents the correspondence between the poets Sigitas Geda (1943–2008) and Kornelijus Platelis (b. 1951) in letters in 1977–1981. The publication was prepared with letters from that period found in the personal archives of Uršulė Gedaitė and Kornelijus Platelis. The 13 letters from the late 1970s and early 1980s show the moods of the stagnation years, the hesitations of people in culture, and the reflections on the meaning of creation in the atmosphere of Soviet stagnation. Compared to Geda's other known letters, those written to Platelis are characterised by a closer and more open relationship with the addressee. They contain the most important and quite intimate reflections on the creative process, as well as frank evaluations of colleagues' works, which differ from those we read in published reviews or journalism.

Keywords: Sigitas Geda, Kornelijus Platelis, letters, Lithuanian poetry of the Soviet era.

Poetų Sigitos Gedos (1943–2008) ir Kornelijaus Platelio (g. 1951) susirašinėjimas laiškais XX amžiaus 8-ojo deš. pabaigoje – 9-ojo deš. pradžioje – įdomus ir iškalbin-gas kultūros dokumentas. Šie laišakai iš arti parodo stagnacijos metų nuotaikas, kultūros žmonių dvejonės, atskleidžia kūrybos prasmės svarstymus sovietmečio sąstingio atmosferoje.

Publikuojami laišakai iš nelengvo Sigitos Gedos gyvenimo etapo, kuomet nelengvai klostėsi asmeninis gyvenimas ir politinė atmosfera nežadėjo greitų pokyčių. Palyginti su kitais žinomais Gedos laiškais, Plateliui rašyti išsiskiria artimesniu ir atviresniu santykiu su adresatu. Juose randame svarbiausias ir kartu gana intymias kūrybos proceso reflek-sijas, taip pat ir atvirus kolegų darbų vertinimus, kurie skiriasi nuo tų, kuriuos skaitome publikuotose recenzijose ar publicistikoje.

Kornelijaus Platelio laišakai saugomi Uršulės Gedaitės asmeniniame archyve, o Sigitos Gedos – Kornelijaus Platelio asmeniniame archyve. Deja, nepavyko atkurti viso susi-rašinėjimo vaizdo, nes iš šių metų rasti tik du Platelio laišakai. Dalis laiškų rašyta ranka (Nr. 1, 6, 8, 9, 10, 12), kiti – rašomąja mašinėle (Nr. 2, 3, 4, 5, 7, 11, 13).

Rengimo principai. Pagal dabartinę kalbos normą koreguota ir pagrindiniame tekste nepažymėta: a) žodžių rašymas kartu ir atskirai (pvz., perdaug → per daug, vistik → vis tik); b) asimiliuotų priebalsių rašymas (pvz., sustapdyti → sustabdyti, būkštauti → būgš-tauti); c) nesuderintos galūnės (pvz., poezijos ryšį su gamta → poezijos ryšį su gamta; Tikrojo realybė → Tikroji realybė); d) tikrinių daiktavardžių didžiųjų raidžių rašymas (pvz., amerikos → Amerikos); e) įvardžiutinių formų rašymas (pvz., populiariąja → populiaria-ja); f) joto rašymas: rugpiūtis → rugpjūtis; g) korektūros klaidos (ryšlius → „ryšius“). Pagal dabartines skyrybos nuostatas koreguota ir pagrindiniame tekste nepažymėta: a) šaluti-nių sakinių ir išplėstinių bei tikslinamųjų aplinkybių skyryba (pvz., „nesvarbu[,] kaip į tą „gerą“ žiūrėsi“; t. y. B. Kutavičiaus[,]); b) sudedami taškai sakinio gale, praleisti uždaro-mieji skliaustai (pvz., (jeigu gretini, reikia galvoti ką ir kaip gretini – nujausti[.])).; c) datų skyryba (pvz., Vilnius[,] 81 kovo 3). Laiškų tekste laužtiniais skliaustais pažymėtos neį-skaitomos vietos, asmenvardžių rekonstrukcijos, taip pat žymimos puslapio ribos ženklų //. Pirmo lapo pusė laužtiniuose skliaustuose žymima [r] (lot. *folio recto* „pirmo lapo pusė“), o antroji – [v] (lot. *folio verso* „kito lapo pusė“).

1. Kornelijus Platelis Sigitai Gedai, Druskininkai, 1977-09-11

77. IX.11, Druskininkai

Mielas Sigitai,

Užėjo ūpas parašyti Tau laišką, o taip atsitinka nedažnai. Pradėjau dirbti, tad pareinu išūžta galva ir paskutinius energijos likučius sunaudoju rašymui. Sakai: mesk, betgi tai jau tapo mano gyvenimo būdu, forma, geriausiai atitinkančia charakterį. Vienintelis ma-lonumas yra dirbti ir galvoti, kad padarei ką nors gero, visai nesvarbu, kaip į tą „gerą“ žiūrėsi po mėnesio.

Perskaičiau tavo knygą¹, net nežinau, kuri dalis labiausiai patiko, jos viena už kitą geresnės. Tai poezija, gimusi už nuovargio ribos, už kurios ji ir yra įmanoma. Mano supratimu, literatūra pirmiausiai turi pavargti [nuo] savęs pačios, prarasti pasitikėjimą savo buvimu, idant kiekvienu kūriniumi tai įrodytų. Visa literatūra šiaipus yra infantliška ir provinciali, o jos mes turime per akis. Tokia padėtis tikriausiai bus susidariusi po romantizmo, kada literatūra pamiršo savo vietą, pasiskelbė pranašu ir pajuto, jog neturi ką pasakyti. Nenoriu sumenkinti romantizmo paties, o tik nelemtas jo pasekmes, kurias matome ne vieno „didelio“ mūsų poeto kūryboje.

Tavo poezija labai originali ir sugestyvi, skaičiau su pertrūkiais, idant nejučia „nepasigaučiau“ svetimo balso.

Pameni, pas mane mes kalbėjomės apie įvaizdžius, sakei, kad aš mėgstu austi iš aukso siūlų, betgi ir tavieji ne kitokie. Kaukolė, dagys, žydroma – tai tas pats auksas, tegul neperkaltas, ta pati medžiaga, iš kurios daroma poezija. Vienodai daug reikia jėgos pakelti medžiagą į tokį aukštį, kur viskas spindi. (Tai berods vienas iš trijų klasicizmo reikalavimų menui). Purvas lieka purvu, mes visi neblogai jame išvolioti ir nerašom apie tai, ko nepatyrėme savo kailiu. Grožis vienodai toli nuo visko, ką mes sugalvojame (nepasitikiu literatūriniais manifestais) ir tik intucijos dėka jis gimsta sintezėje. Taip sako ir Tavo knyga.

Tais išvedžiojimais nesiekiu apginti savo kūrybos. Jei (prieš Tave) ji pati neapsigina, niekas to nepadarys. // [1v]

Dabar, Tau leidus, truputis kritikos. Mano galva, kai kurie Tavo įvaizdžiai dažnokai kartojasi. Žinoma, atskiram eilėraščiui jie niekaip negali pakenkti, bet visumoje knygai suteikia silpną formalaus hermetiškumo atspalvį. Prisipažinsiu, esu visiškai neišprusėlis botanikoje ir neįsivaizduoju tų augalų, kurių pavadinimus taip dažnai naudoji (savaiame jie gražūs). Tai jau kažkiek specializacija. Neįsižeisk, pasakiau, kas krito į akis. Išskoti kliaučių mėgstu tik savo „idėjinių priešų“ opusuose.

Visgi rizikuosiu savo knygon įdėti visą „Kelią namo“², žinoma, dar kiek pataišęs. Jame man visai pakenčiamai susiveda visi galai, laimingai užsibaigia visos temos. Nemanau, kad spekuliuočiau „Odiseja“. Ji sudaro daugiausia trečdalį viso molio. Gal kiek akiplėšiškai švaistausi užslėptomis citatomis ir forsuoju kalbą. Ateityje stengsiuosi vengti. Literatūrinis pagrindas man yra tiltas perduoti savo patirtį, savotiškai ją padaryti prieinama kitam žmogui. Po šio ciklo aš nesiruošiu toliau eksploatuoti šios krypties, arba tai darysiu kitaip.

Turiu tokią ydą – retkarčiais pašūkauti liepiamąja nuosaka. Bet juk kalbėjimas nuo kalno yra švenčiausias poezijos noras (ir nelabai švarus – mūsų), noras pamėgdžioti

¹ 1977 m. pasirodė Sigito Gedos eilėraščių knyga *Mėnulio žiedai*.

² Kornelijaus Platelio komentaras: „Sigitas aktyviai dalyvavo man rengiant pirmąją knygą. Duodavau jam paskaityti rankraščius, klausdavau jo nuomonės, o jis išsakydavo daug naudingų pastabų. Toks ciklas buvo, net buvau jį pavadinęs poema. Taip vadinosi ir vienas pirmosios knygos variantų. Kažkada rašiau, kad prieš išleisdamas pirmą knygą, buvau parašęs jų 7. Dėl 7 ginčytis negalėčiau, bet 3 susegtus rankraščius spintoje tikrai radau. Taip pavadinto rankraščio trečioji, paskutinė, dalis ir buvo minėtoji poema. 4 jos dalys kaip atskiri eilėraščiai pateko į trečią, paskutinę, „Žodžių ir dienų“ dalį „Prakalbos Persefonei“. Tad viso ciklo įdėti taip ir nesurizikavau...“ Šis ir kiti čia teikiami Platelio komentarai atsiųsti publikacijos rengėjui 2022-11-07.

Viešpaties Žodį ir kurti gyvų realybių vizijas. Tik, deja, ji neturi tam teisės. Mėgdžioti Žodį tegali veiksmas. Poezija – tai veiksmo iliuzija tuštumoje. Norėdamas ką nors teigti, privalau teigti ir tam priešingą dalyką. Tokia jau yra realybė, Viešpaties pasaulis. Ir geriausia iš viso nieko neteigti. Tačiau, tai jau metafizika populiariaja prasme.

Šeštadienį manau atvažiuot į Vilnių, tai ir paskambinsiu. Jei nebūsi išvykęs, gal susitiksim. Labai norėčiau gauti Ezrą Poundą ir Amerikos lietuvius³. Galiu pasigirti, kad knygas gražinu sąžiningai nustatytu laiku.

Atleisk už tokį nevykusį, padriką laišką. Rašiau jį slėpdamasis nuo Edgaro⁴ nors ir su geriausiais ketinimais.

Linkėjimai Gražinai⁵. Tvirtybės skaitant jau turbūt įpusėtus mūsų kritikų veikalus⁶!

Su pagarba – Kornelijus

2. Sigitas Geda Kornelijui Plateliui, Vilnius, 1977-09-19

Vilnius, 77 rugsėjo 19

MIELAS KORNELIJAU,

širdingai dėkoju tau už laišką. Knygos, kurių norėjai, guli pas mane. Taip viskas susidėjo, kad šeštadienį turėjau trumpam išvažiuoti į Panevėžį. Dabar esu Vilniuje ir būsiu čia iki šio mėnesio 29 dienos. Po to važiuoju į Jaltą. Turiu parašyti pjesę⁷. Jaltoj būsim su G[ražina] iki 24 spalio.

Suprantu daugelį tavo pergyvenimų ir būsenų dėl kūrybos. Man visa tai jau senokai truputį kitaip atrodo. Gal amžius kaltas? Mano galva, per daug užsiimi teorijomis. Gražiausia (ir baisiausia) yra gyventi. Man gaila tų metų, kuriais negyvenau. Gyvenimą aš suprantu kaip kažkokio Balso Šauksmą, įsiklausymą. Laimingas sutapimas: kai tavo siekla trumpą mirksnį išgirsta Ana. Aš tikiu, kad kažkas mane visą laiką vedžioja. Bet kokios mūsų pastangos būti „savo laimės kalviais“ baigiasi idiotiškiausiais farsais.

Čia gal viena priežasčių, kad, kaip tu rašai, mano poezijoje per daug nesuprantamų botaninių įvaizdžių. Aš žinau, kad gamta nepadeda ir neužjaučia (ji trumpam gelbsti tik snobus ir miesčionis!). Mano santykis su gamta visai kitas, nors pats esu kaimietis.

³ Platelio komentaras: „Knygos mus pasiekdavo įvairiai. Kas nors atveždavo (kartais nuplėšęs viršelius), per ką nors perduodavo, kas nors pasiskolindavo iš specfondo, kas nors daugindavo. Aš nebuvau tas gavėjas, bet mes dalindavomės. Druskininkuose irgi veikė viena manufaktūra: Nijolė Miliauskaitė mašinėle per kalkę keliais ežemplioriais spausdindavo Alfonso Nykos-Niliūno poeziją. Apie kokį čia Poundą kalbama, neprisimenu. O Amerikos lietuviai, tai greičiausiai – „Lietuvių poezija“, III tomas, Chicago, 1971.“

⁴ Kornelijaus Platelio sūnus Edgaras Platelis (g. 1976).

⁵ Gražina Ramoškaitė-Gedienė – Sigito Gedos žmona.

⁶ Platelio komentaras: „Tiksliai pasakyti negaliu, bet jeigu jau Sigitas man linki tvirtybės, tai tuose veikaluose greičiausiai buvau skalbiamas aš. Tais laikais dar niekaip negalėjau patekti į kokius nors rimtesnius „veikalus“, bet poezijos publikacijos būdavo reflektuojamos kur kas intensyviau nei šiandien, rašomos spaudos apžvalgos ir kitokie straipsniai. O tuo metu jau buvau paskelbęs eilių *Nemune* ir *Komjaunimo tiesos* „Vermėse“ su Sigito palydimuoju žodžiu.“

⁷ Jaltoje buvo įsikūrę Rašytojų kūrybos namai. Minima pjesė galėtų būti libretai „Paskutinės pagonių apeigos“ (1978) arba „Marių paukštė“ (1979).

Atsimenu, kartą užėjus kalbai apie Dievą, sakau tėvui: jeigu Jis yra, tai turi būti čia pat, ajeruos...

Tai ir ne joks šūdinas panteizmas, ką man kiša. Ir ne pagonybė. Tai turėtų būti Didžiausias Etinės Atskaitos Taškas. Poezija man dabar ne tiek rūpi. Koks nors kvailas Grybauskas⁸ gali naudotis visom technikom... Visa bėda, kad Lietuvoj visi nori gerai gyventi, o savo sąžinės ramybei – dar šiek tiek poezijos. Ilgainiui, mano galva, lietuvių poezija ir atsidurs tokių persiėdėlių rankose. Šito proceso sustabdyti mes nepajėgūs. // [1v]

Nenorėjau nieko prasitarti prieš Grybauską. Gal ilgainiui ir jis apsispręs daug sunkesniau poeto likimui. Tačiau dar viena bėda: kad mūsų poetai neilgai toj dvasinėj būklėj išsilaiko. Išskysta kaip varlės... Nenoriu minėti pavardžių.

Jeigu iki 29 tau išeis būti Vilniuje, skambink.

Daug linkėjimų!

Sigitas

[parašas]

3. Sigitas Geda Kornelijui Plateliui, Vilnius, 1977-12-12

Vilnius, 77 gruodžio 12

Mielas Kornelijau,

nepyk, kad rašau mašinėle! Jinai man dabar – kaip tam Dalio⁹ paveiksle, neatskiriam, ko gero, moteriška dalis... Toks jau pasidarė čia mano gyvenimas, kalenu kaip genys ar gandras ant stogo. Kas ta poezija? O perkūnas ją žino! Kuo ilgiau gyveni, tuo mažiau supratimo. Gal ir dvasios mažiau? Gal jinai silpsta, pajutusi negalinti nieko pakeist šiam pasauly? Todėl aš pats dabar vis labiau linkstu (arba taip tik atrodo) prie švietėjiškos misijos.

Tavo komentarus irgi perskaičiau. Jie gražūs ir reikalingi. Gal, dieve duok, kada nors, kur nors ir kam nors pravers. Kitados aš irgi mėgdavau juos rašyti, gaila, dabar neturiu jėgų ar – drąsos.

„Vaga“ man labai greit davė tavo knygą, aš labai greit parašiau, kol kas, tiesa, iš baimės neatidaviau. Greit nunešiu. Negalima taip greit recenzuoti, ko gero, dar kuo įtars. Recenzija yra recenzija, ir gerai sakai, kad nėra jokio reikalo čia rodyti savo kortas¹⁰. Juo labiau kad poezija tikrai nesikeičia nuo mūsų subjektyvių apmąstymų ar norų. Aš, pavyzdžiui, parašyčiau jai visai kitus komentarus, pats rašydamas kitą sykį, turbūt, irgi – kitus. Viskas, kaip sakau, labai gražu ir teisinga, bet vos imi galvoti ar jausti – kaip viskas keičiasi akimirku upėj! Dabar aš jau nieko nedrįstu tvirtinti apie pasaulį ar poeziją. Sa-

⁸ Poetas Almis Grybauskas (g. 1947).

⁹ Salvador Dalí (1904–1989) – ispanų dailininkas.

¹⁰ Kalbama apie vidinę Platelio debiutinės knygos recenziją. Tokias recenzijas užsakydavo leidykla. Recenzentų išvados leisdavo leidyklai pagrįsti savo sprendimą įtraukti knygos rankraštį į leidybos planus, kuriuos tvirtindavo LTSR valstybinis leidyklų, poligrafijos ir knygų prekybos reikalų komitetas. Tai, kad Platelio rankraštis buvo duotas recenzuoti Gedai, rodo, kad leidykloje buvo palankiai žiūrima į jos publikavimą. Kitu atveju galėjo būti pasirinktas recenzentas, kurio neigiama nuomonė galėjo sustabdyti knygos leidimo procesą.

kai, Vytautas¹¹ teigia, esą tai liudijimai prieš Absoliutą? Kadangi esi racialesnio proto žmogus negu aš, pabandyk panarstyti bent šių trijų žodžių bedugnė. Kas yra liudijimai, ką reiškia lietuvių sintaksėj prieš, kas yra Absolutas... Gyvas ar miręs? // [1v]

Man atrodo, su E. Mieželaičiu prasidėjo tokia paviršinė lietuvių poezijos (o ne dvasis gyvenimo) ekspansija, taip ko gero, mes ir numirsime, neišsiveržę iš tos, labai abstrakčios ir sąlygiškos žodžių erdvės. Nesakau, kad poezija turi iš esmės pasikeisti (tas irgi ne taip jau baisu), kad iš esmės turi pasikeisti mūsų gyvenimo būdas (aš esu fatalistas ir pasikliauju gyvenimu...), ką mes galime padaryti? Žaidimas su Ponu Niekū man jau nusibodo. Yra tokių poetų, kurie visą gyvenimą žaidžia su vienu daiktu. Gal tai šiek tiek ononistiška? Šitoj purvinoj Gyvojo Absoliuto baloj aš norėčiau išbandyti visus žaidimus. O kad turėtum žmogus tiek sveikatos! Politika ar matematika, galop – biznis. Jie visi artimi poetui (prisimink vargšą girtą Rembo!).

Todėl man dabar įdomiau Veikla, Panelė Veikla, o ne provincinis knygų rašymas, negu poezijos absoliutizavimas, Lietuvoje, ačiū dievui, jau pereinantis į šizofreniją. Mūsų krašte poezija tapo pavojinga liga, galbūt Valdžia, tai užduodusi, su nė vienu poetu nesiskaito (išskyrus tuos, kurie valdžioje)... Gražinkime poezijai Jėgą. Man patiko, kad bene prieš dvidešimt metų jauni estų poetai skaitydavo savo eilėraščius autobusų stotyse, gatvėje... Mes, katalikai, skaitykime ją bent trims ar penkiems žmonėms...

Žinau, kad čia daug prieštaravimų. Bet grįžtu prie kolei kas nerealizuotos savo programos: darykime poeziją iš purvo. Tatai neprieštarauja indų ar actekų sampratoms. Atvirkščiai. Jaučiu ir kitą aklavietę – tai jau pereitas etapas. Raidžių išbarstymas, raidės verksmas ir klyksmas naktį... Bet kas mums belieka? Kažką jaučiu, bet ne visada galiu pasakyti, kaip kad – suprask pats.

Linkėjimai Šeimynai! Paskambink ar atvažiuok!

Sigitas [parašas]

4. Sigitas Geda Kornelijui Plateliui, Vilnius, 1978-01-19

Vilnius, 78 sausio 19

MIELAS KORNELIJAU,

ir vis tik labai smagu gauti laišką, mes dabar pasidarysim kaip dvi senos (ar jaunos) moteriškės. Dėl to, kad rašom laiškus. Bala to nematė! Aš gyvenu po senovei / (taip rašydavau savo vargšei motinai, kuri dabar turi šurpų kraujo spaudimą, arba kraujospūdį, kaip sakytų broliai lietuviai – 240). Man baisu, kadangi aš laukiu... Mes visi laukiame! Tik ne mesijo, kadangi jis jau buvo! Mums nėra ką veikti šioje žemėje. Tau, žinoma, viskas dar prieš akis. Tu turi talentą, idėjas, šeimą... O aš nieko. Kaip ir mūsų pažįstamas vienas didžiausių Lietuvos poetų. Kas yra patarimai? Aš niekuomet tuo neuži[i]minėdavau, bet dabar noriu pasakyti, kad – skubėk gyvent, kurt?

Ką tu supranti apie bulvės lapą. Ką mes visi suprantame? Kas yra tas juokingas žodis „suprantame“?

¹¹ Turimas omenyje poetas Vytautas Petras Bložė (1939–2016).

Mes nieko nesuprantam. Bet tai – viena išlyga. Mes viską suprantam, bet kitame lygy negu tas žmogus, kuris išdulkino Mažvydą... Negi kitais laikais, kitais metais žmonės buvo už mus kvailesni?

Ir dar viena, tai daugiau man pačiam, o ne tau: kada mes pradėsime gyvent? Mirty? Tai yra be galo gražus gyvenimas, bet ne mums.

O gal ir taip? Aš dabar vėlgi per didelius karus, atrodo, važiuosiu į seną savo Tėvyne! – Jaltą, prie Jūros Juodosios, kur mirė Ovidijus... Kodėl mes negalime mirti tenai!? O tenai! Ten irgi mūsų tėvynė, tautos arba dvasios!

Tai yra mūsų laikas, mūsų tauta, mūsų gastronomas.

GYVAS! Kas do perkūniškas žodis! Kur mes galime atsiklaupiti, kur mes galime mirt, Kornelijau... Aš dabar redagavau REMBO, kuris viską parašė septyniolikos metų, nepaisant mano mašinėlės klaidų... Daug linkėjimų poniai Zita¹² ir ponui Edgarui!

Sigitas

[parašas]

5. Sigitas Geda Kornelijui Plateliui, Vilnius, 1978-01-29

Vilnius, 78 sausio 29

Mielas Kornelijau,

prieš išskridamas sakalo sparnais, kaip sakydavo velionis Margeris¹³, į senas lietuvių žemes Kryme, dar rašau tau trumpą laišką. Visas tas dalykas su tavo knygos svarstymais „Vagoj“ mane irgi didžiai neramina. Mano kvaila nuojauta, tavo senas prietelius nuo to svarstymo paprasčiausiai nusiplovė. Mikita¹⁴ nieko nereiškia prieš tuodu arklius, kurie iš anksto bus prieš tave nusiteikę...¹⁵ Gal aš viską ir persveriu, bet neturėk didelių iliuzijų. Tuomet bus lengviau pakęsti spyrius į sėdynę! Jeigu ne į širdį!

¹² Zita Plateliene – Kornelijaus Platelio žmona.

¹³ Greičiausiai kalbama apie latvių poetą, vertėją Hermanį Margerį Majevskį (1951–2001).

¹⁴ Turimas omenyje poetas Algimantas Mikuta (g. 1943), žurnalo *Nemunas* literatūros skyriaus vedėjas (1967–1972), Lietuvos rašytojų sąjungos Kauno skyriaus literatūrinis konsultantas (1972–1982).

¹⁵ Greičiausiai turimi omenyje PK komisijos pirmininkas Algimantas Baltakis ir „Vagos“ atsakingasis sekretorius Juozas Stepšys. Apie jų tarpusavio nesutarimus Platelis pasakoja šitaip: „Negaliu skųstis, kad pradėjus spausdinti kūrybą, mane kas nors būtų labai mušęs ar stumdęs. Net galiu pasigirti, kad mano „Žodžiai ir dienos“ po Tomo Venclovos buvo pirmoji debiutinė knyga be jokio tarybinio kvapelio. Nepaisant to, netgi kai kurie žmonės, tuomet vadinti tarybiniais funkcionieriais, tą knygą palaikė. Jos išleidimo istorija gana juokinga. Jaunimui priminsiu, kad grožinės literatūros knygas tada leisdavo tik leidykla „Vaga“, o prie jos buvo sudaryta tokia pirmųjų knygų komisija, kuriai vadovavo Algimantas Baltakis – *Pergalės* vyr. redaktorius. Nunešiau jam knygą, mes maloniai pasišnekėjom. Tada buvau neblogas pašnekovas, niekam nesakantis ko nereikia, nors ir nedarantis to, kas, man atrodė, nedera. Baltakis, jauno, mandagaus žmogaus įspūdžio paveiktas, iš karto parašė teigiamą recenziją, kurioje pasiūlė knygą išleisti. Sekretorė atspausdino, jis pasirašė ir liepė išsiųsti į „Vagą“ kitoje gatvės pusėje. Tik po kurio laiko jis perskaitė rankraštį, ir pamatė, jog ten nėra nieko, ko turėtų būti. Kviečiasi mane į redakciją. Atvažiuoju. Jis man pradeda aiškinti, kad joje nėra jokios darbininkiškos, komjaunuoliškos tematikos, o aš vis mandagiai išsisukinėju. Galiausiai mums abiem toks kvailas pokalbis nusibodo. Aš ir sakau: „Žinote, tai tokios kilnios temos, jaučiu, kad aš vis tiek už jus geriau nepadarysiu.“ Tada jis vos ne įbėda veidą į mane ir sako: „Mes čia visi tą šūdą mindom, o tu nori baltom kojineš vaikščioti?“ Tada iškart parašė neigiamą recenziją, sekretorė atspausdino, jis pasirašė ir išsiuntė į „Vagą“. Ten vyksta posėdis. Visi pasisako – kas už, kas prieš. Ateina balsavimo metas. Posėdžiui pirmininkavęs „Vagos“ vyr. redaktorius Juozas Stepšys pasiūlo Baltakiui nebaluoti, nes jau turi jo nuomonę, išdėstytą raštu. Pasirodo, jis buvo išmetęs neigiamą recenziją, o teigiamą pasilikęs. Taip knygą ir išleido.“ (Platelis 2005, 128).

Aš esu pilnas keistos nostalgijos, tarsi grįžčiau į savo seną (o gal Ovidijaus?) tėviškę. Kalnai ir jūra, perėjos ir bedugnės, – sena piligrimų svajonė, kurie kriauklėmis apsikarstę traukdavo Juodosios jūros pakrantėm į Meką...

Vakar buvo mano, t. y. B. Kutavičiaus, operos premjera, mano tik libretas „Kaulo senis ant geležinio kalno“... Labai graži muzika ir pan. Pradedu suprasti, kad man visai netinka tai, kas Ne Mano. Man reikia rašyti kažin kokius senus mitologinius daiktus.

Leidykloje pilna intrigų dėl Celano, kurį seniai esu išvertęs¹⁶. Dabar į jį pretenduoja dar ir gerb. p. Karalius¹⁷. Dieve, jam padėk!

Parašysiu iš Jaltos. Mano adresas bus: Krym, Jalta, Sūdejsky p. 5, Dom tvorčestva pisatelej¹⁸! Kad ten būtų galima tvirti! Pasauli! Mano linkėjimai tau irgi kur nors dingti (jeigu, gink dieve, nulinčiuos!), tuomet pailsėsi ir pasišaipysi pats iš savęs. Ir iš svieto margo.

Labų dienų p. p. Zitai ir Edgarui!

Sigitas

[parašas]

6. Sigitas Geda Kornelijui Plateliui, Jalta, 1978-02-16

Jalta, 78 vasario 16

Mielas Kornelijaušai,

Kaip pasakytų koks lenkas. Gavau tavo laišką. Čia viskas jau pradeda žydėti – persikai ir magnolijos. Buvau dar kartą Bachčisarajuj. Tik viena bėda, kad kažkokio kabliuko savo sielai vis nerandu. Gerai, kad rašai. Ar nereikėtų tavo poemai kito pavadinimo (prs. [perskaityk?] Eliotą)? Visi sakys, kad mėgdžioji. Gal jau bent „Apleistos žemės“¹⁹? Tau geriau matyti. Su Vytautu perdaug nesiginčyk – jo silpna sveikata. Be to, man atrodo, kad yra žmonių, kurie negali pakęsti prieštaravimų, jei neklystu, bus iš tokių. Jeigu nori, kad jis pilniau atskleistų savo sistemą, provokuok pasiduodamas jo galvosena. Tiesą sakant, aš taip irgi ne visuomet galėdavau. Vis tiktai pereiti per jo smegeninę naudingą kiekvienam. Paskui reikia išsivaduoti. Pasiduoti kito žmogaus galvosena – didesnė baudžiava negu tavo statybose. Aš dėl savo charakterio (ar velniai žino kodėl) porą kartų irgi esu buvęs tokioj vergovėj savo draugų. Didelė laisvė iš to išsikuisti! Tam, žinia, irgi reikia drąsos ir valios.

Buvo laikai, kai galėjau labai lengvai suformuluoti savo mintis, neva – irgi sistemą. Paskui pamačiau, kad viskas byra... Per ilgai gyvename, ar kokį galą! Dabar man įdomiausia minimumo ar minimalizmo problema. Gal tai sutampa su kūrybinių galių

¹⁶ Sigitos Gedos ir Vytauto Karaliaus Celano vertimai knyga *Aguona ir atmintis* pasirodė 1979 metais.

¹⁷ Vertėjas Vytautas Karalius (g. 1931).

¹⁸ Rašytojų kūrybos namai Jaltoje.

¹⁹ Platelio komentaras: „Tai taip ir nepaskelbta poema „Išsizadėtoji žemė“. Pora jos dalių atskirais eilėrašciais pateko į pirmąją knygą, kelios – į antrąją „Namai ant tilto“. Elioto, kiek pamenu, tada omeny neturėjau. Tuomet man įspūdį buvo palikę Wajdos filmai „Pažadėtoji žemė“ ir „Kraštovaizdis po karo“.“

nusilpimu? Ką padarysi! Mažiau egoizmo ir išdidumo. „Delčioj rudenėj deivėj“ buvo toks palydovas Žirgas (Kelionėj į mistišką gamtą). Dabar aš kartais pagalvoju – o kodėl Palydovas? Gal Viešpats... // [1v]

Gamta man buvo vartai išeiti į Paslaptį ir Begalybę. Gerai sakai, kad viskas jau [neįsk. 1 žodis], sutechninta ir išniekinta. Betgi džiaugiesi kartais žmogus išvydęs netgi Dievo liekanas (jeigu drąsiau imsi, visa gamta, netgi pirmykštė, irgi ne daugiau kaip Dievo liekanos, ženklai...) be reikalo tik būgštauji dėl technikos. Artimiausi mūsų „broliai“ šia prasme – amerikiečiai su japonais. Kol jų lygi pasieksim – mes abu (bent jau aš turėsiu keliaut pas Abraomą). O kas ten dedasi? J. Kavabata²⁰ išeina iš X a. „moteriškosios“ japonų tradicijos... Gal ne tai svarbiausia. Ten, namie, susidraugavau su M. Heidegerio mylėtoju (kažkada, rašydamas „Strazdą“, ar po to, labai juo domėjausi). Dabar paėmiau skaityti iš naujo. Tai labai gražus filosofas (pats nemėgęs filosofijos). Tik pagalvoju, kad to maža. Poezija yra daugiau. Religinė, mistinė, metaforinė ar apskritai teisinga ir neapibrėžiama būseną. Pasaulyje yra tiek tiesos, kiek geros poezijos. Donelaitis visų pirma yra būties būseną, į kurią mes privalom nukristi, o ne klasicizmas ar realizmas. Dėl to ir sakau, kad kažkoks velnias (gal netikėjimas) apsėdo mane (kaip ir tave, bet tu rašai), kad aš nepatiriu, nerandu, negaliu nukristi į tą lunatizmą, somnabulizmą... Lieka spiritizmas ar alkoholis, kurie išties tėra išoriniai, o ne gelminiai dalykai. Bet čia negirtuokliauju. Būtų gerai, bet neturiu tam sveikatos. Maudausi jūroje. P. Celano (sakiau) esu išvertęs visą knygą. Spausdinti – ne geriausiai. Be reikalo nusistatęs prieš vokiečių poeziją. Gal čia veikia kalbos barjeras? // [2r]

Vytautą (ir jo kūrybą) aš nuo seno gerbiu. Tik kartais man tokia dvejonė – ar neužmiršo jis per tas savo ligas mano Žiogo²¹? Tai, žinoma, metafora. Bet aš nematau kito – platesnio lango į Begalybę (galima tą vadinti Dievu ar antgamtinėmis jėgomis). Kūryboje mane labiausiai baugina grubūs santykiai tarp daiktų (jeigu gretini, reikia galvoti ką ir kaip gretini – nujausti). Technika labiausiai išprovokavo neteisingus santykius. Nenatūralius. Kultūra – istorinės realijos vis tik negali atstoti gamtos. Daugiau apie tai šnekėdamas gali pasidaryti Mieželaičiu... Visi dabar tokie gudrūs, kad... bet kuri – filosofinė, mistinė ar pan. sistema atsiduria profaniškam lygy. Todėl aš likčiau (turėdamas galvoj poetus, su kuriais maždaug pradėjau formuotis) – minimaliai su J. Juškaičiu. Nors jis man pernelyg uždaras ir vienodas. Bet gražus ir teisingas.

Žinau, kad po dešimties metų bus galima drąsiai kalbėtis jau apie naują l. p. [lietuvių poezijos?] mediumą. Kolei kas dar turime palaukt. Tas irgi nebaisu.

Dvasia yra, bet jinai klajoja. Mes tatai žinome ir verkiame kaip vaikai – kad tik ką išsprūdo iš rankų.

Daug linkėjimų pusei Druskininkų!

Visiems nuo Dviejų Sigitų

²⁰ Jasunaris Kavabata (1899–1972) – japonų rašytojas.

²¹ Eilėraštis „Žiogas ryto šviesoj“ parašytas ir publikuotas devintojo dešimtmečio pabaigoje. Čia kalbama apie kažkurį kitą kūrinį.

7. Sigitas Geda Kornelijui Plateliui, Vilnius, 1978-04-14

Vilnius, 78 balandžio 14

Mielas Kornelijau,

nepyk, kad rašau mašinėle. Gal jau ir sakiau, kad ilgainiui jinai tampa nelyginant mylimoji. Atsimeni S. Dalio paveikslą ta tema? Aš laikausi čia pusėtinai, baigiu savo užsiplanuotus darbus ir važiuosiu į kaimą auginti kalafiorų (gaila, kad žlugo Katkaus²² idėja apie tą paskaitą). Į tiek protingų tavo minčių sunku ką ir atsakyti. Sunku ką pridurti. Aš norėčiau užsikabinti tik už pabaigos, kur rašai apie apreiškimą. Tai man, atrodo, neperdedu, labai svarbus klausimas. Visiškai tikiu metempsichoze – ar kaip tas velnias vadinasi? Tikiu mediumu. Kažkas byloja per mus, per mūsų sielą. Pirmas dvi Vijono dalis²³ aš irgi esu beveik susapnavęs. Gal ir pasakojau, bet gal ir ne. Vasarą buvau likęs vienas dar ne šituos savo namuos, kuomet turėjau žmoną ir vaikus, bet susipyniau su Gražina. Užmigau, paskui nubudau ir tiesiog snausdamas užrašiau. Iš ryto skridau į Palangą pas Gražiną, tai įsimečiau tuos popierius į krepšį. Jau kopose sėdėdamas perskaičiau ir nustebau – nieko nebūčiau atsiminęs! Kiek daug tų mūsų sapnų, regėjimų, apreiškimų dingsta. Aš tikiu, kad galima „išsapnuoti“ Donelaičio „Metus“, senovės Egiptą ar Indiją. Tai jokia mistika, o kasdieniška realybė. Tikrai keistas žodis – Realybė. Realybė yra mūsų nusilpimas, jeigu kalbėsime apie tai, ką aš matau dabar pro langą – pliką cemento bloką. Paskui prasideda mąstymas (kvailys Dekartas galvojo, kad tai egzistavimo įrodytas ir sugadino visą Europą!) Tikroji realybė prasideda tada, kai pajunti ryšį su galia, didesne negu mes patys. // [1v]

Jinai mums kažką sako, o ne mes jai. Kvaila žmogaus didybė! Tik savęs atsižadėjęs žmogus yra Dievo paveikslas.

Dėl to man dabar įdomu tokie dalykai, kaip Klausymas. Klausykis Balso arba Tylos!

Laiko nėra, erdvės irgi. Yra mums nesuvokiami, o vien nujaučiami dėsniai. Dėl to ir prieini ribą. Dėl to paneigi kūrybą. Kūryba, greičiausiai yra dvasios išniekinimas ir suprofanavimas (kadangi užfiksuojama medžiagoje). Tačiau lygiai toks išniekinimas yra ir pats pasaulis!.. Ir taip mes nukirtom šaką, ant kurios sėdim. Paguoda – (kažkas paskambino į duris, ir aš pamečiau minties siūlą), paguoda – toji galia, mes nesame Šeimininkai.

Žinau to Įsiklausymo profaniškąją, spiritistinę, o ne sakralinę pusę. Vienas dailininkas atrodo, dar gyvas Veliuonoj, Stankus, padaręs didelę įtaką R. Vaitiekūnui²⁴), eidamas žiemą, naktį į Kauną girdėdavo, kaip Stalinas kalbasi su Čerčiliu. Jis norėjo sujungti savyje Jėzų Kristų, Čiurlionį, Staliną ir Šiškiną²⁵. Visai reali idėja! Nežinau, ką jis dabar tapo. Dėl to grįžtam prie atsiskyrėlių, pamišėlių, pranašų. Jie – ateities pasaulio laidas, ženklas, kad didesnioji galia mūsų neapleido.

²² Donatas Katkus (g. 1942) – lietuvių dirigentas, muzikologas.

²³ Turbūt turima omenyje Gedos poema „Nakties žiedai“ su priedašu „Paskyrimų poema Fransua Vijonui“, publikuota rinkinyje *Mėnulio žiedai* (1977).

²⁴ Tapytojas Povilas Ričardas Vaitiekūnas (g. 1940).

²⁵ Turbūt omenyje turimas rusų tapytojas Ivanas Šiškinas (1832–1898).

Kai pamąstau apie save, tai norėčiau būti tarp tų, kurie šalia viso to turi dar ir kasdieniško proto, šiek tiek prisitaikymo, šiek tiek žemiško džiaugsmo. Dėl to, ko gero, ir nedarau paskutiniojo žingsnio...

To laiško, ko gero, aš tau ir nesiūsiu. Ypač dar jeigu žadi antradienį čia būti. Taip greit neateis. O parašiau kažkaip savaime reaguodamas į tavo mintis. Žmogaus energija, žvalumas ar pan. dar nėra dvasios ženklas. Greičiau – bedvasiškumo, kad ir kaip tas žiauriai skambėtų.

Čia galėtų būti paskaitos apie kalafiorų auginimą tezės...

Su linkėjimais

Sigitas [parašas]

8. Sigitas Geda Kornelijui Plateliui, Dubultai, 1978-06-01

Dubulti, 78 birželio 1

Mielas Kornelijau,
pagaliau prisirengiau parašyt tau bent trumpą laišką. Čia visi kliedi ateiviais iš kosmoso. Tas man padarė įspūdį, kadangi duoda vilties gyventi. Keista tik, kad valdžia viską slepia nuo žmonių. Nėra jokių abejonių, kad jie lankosi mūsų žemėje. Aibė realių faktų. Seka kariuomenės manevrus, bombų bandymus ir etc. Žodžiu, yra.

Aš ne ką dirbu. Parašiau pjesę Biliūno motyvais²⁶. Dar kažkokį velnią. Draugauju su latviais, kurie, ko gero, dvasingesni (kadangi ant mirties ribos). Ne visi, bet pora gerų bepročių yra. Buvo atvažiavusi Gražina, o šiandien laukiu savo sūnaus Šarūno. Reik mokyt žmogų gyvent! Kol laiškas ateis, gal ir aš būsiu grįžęs. Birželio 11-tą. Paskui važiuosiu į sodžių augint kalafiorų!

Daug linkėjimų tau ir žmonai!
Paskambink arba parašyk! Sigitas

9. Sigitas Geda Kornelijui Plateliui, Paterai, 1978-07-24

Paterai, 78 liepos 24

Mielas Kornelijau,
pagaliau prisirengiau parašyt. Lygiai mėnuo, kai aš kaime. Nusibodo jau ligi kaklo. Iš pradžių gerai, paskui tikra velniava. Ir šiaip kažkokie marazmai galvoj. Ne ką ir dirbu sau. Visokie šienavimai, šimtai giminių su savo rūpesčiais baigia man iškvaršint galvą.

Gražina rodė man tavo straipsnį. Galėtų paskelbti, tačiau Sventickas²⁷ liepą atostogauja (straipsniai priklauso jam). Man atrodo, kiek išblaškytas. O gal menams ne tiek

²⁶ Jono Biliūno kūrybinių motyvais parašytą Gedos pjesę „Ak, vija, pinavija“ 1979 m. Vilniaus „Lėlės“ teatre pastatė režisierius Vitalijus Mazūras.

²⁷ Literatūros kritikas Valentinas Sventickas tuo metu dirbo *Literatūros ir meno* redakcijoje.

svarbu etika, kiek tikėjimas, kitaip sakant – religija? (Juk pati etikos sąvoka labai nese-na). Arba šiaip kokia sistema²⁸.

Buvo čia kartą atsibeldęs J. Aputis su L. Gutausku. Premijos pirmajam nedavė. Sako, dėl apysakos 6 „Pergalės“ nr. Vokiečiai ne taip pavaizduoti²⁹.

29-1 važiuosiu dar į Vilnių ir Kauną, paskui grįšiu kokiai 10 dienų. Nuo rugpjūčio 15-tos dar turiu važiuoti į Klaipėdą – apkrikštyt vieną vaiką. Greit būsiu Jonas Krikštytojas, nes šitas jau šeštas. Gal parašyk man kokią gromatą. Jei būsiu Druskininkuose, pabandyčiau ieškoti. Dabar toliau Veisiejų nukeliauju.

Dar dėl tos etikos. Mane čia kankina kažkokia depresija. Gal dėl to, kad perskaičiau // [lv] senio Žukausko poeziją³⁰ (visai netikęs darbas, išskyrus kelias vietas – nuvarė poeziją į šuns dienas!) ir Kortasaro „Žaidžiame klases“. Tiesa, dar skaitau Maceinos „Didieji dabarties klausimai“. Tikras jovalas galvoj. Kaip išlįst iš tos aklavietės? O gal nerti dar giliau? Bėda ta, jog kartais atrodo, kad neišlįsi atgal... Visai apkerpėjau, nemoku net sakinio suraizgyti.

Jeigu rašysi iki rugpjūčio 15-tos, tai adresas Lazdijų r. Veisiejų p. Paterų km. Jei vėliau – tai irgi čia. Gražina rugpjūty atostogauja – nuo 7. Paskui bus čia kokią savaitę. Tiesa, sakė P. Vytautas vėl ligoninėj Vasaros g. Vis dėl to prakeikto invalidumo. Kitaip negaus pensijos. Kas metai žmogui reik pabūti tarp bepročių³¹.

Tiek liūdnu žinių. Gal jūs linksmiau gyvenate? Daug linkėjimų Šeimynai.
Sigitas

10. Kornelijus Platelis Sigitui Gedai, Druskininkai, 1978-09-20

Druskininkai, 1978. IX.20

Mielas Sigitai,

Pagaliau prasidėjo ruduo, ir aš galiu grįžti prie savo darbų. Baisiai neturiu ūpo rašyti eilėraščių. Tiesiog nėra iš ko. Ar Tau kartais neatrodo, jog mes esame keistai izoliuoti nuo gyvenimo? Visa, kas vyksta poezijoje, tėra fikcija, neturinti jokio realaus pagrindo.

²⁸ Kornelijaus Platelio komentaras: „Turbūt tai buvo vienas pirmųjų bandymų, kas nors kalokagatijos dvasioje, sprendžiant iš Sigito reakcijos. Tarp savo išsaugotų to meto Literatūros ir meno numerių tokio opuso neradau, tad negaliu pasakyti, ar toks prasismelkė į spaudą.“

²⁹ 1978 m. Juozui Apučiai buvo paskirta tuo metu aukščiausia Lietuvoje LTSR valstybinė premija. 1977 m. išėjo Apučio novelių rinkinys *Sugrįžimas vakarėjančiais laukais*, o 1978 m. šeštame žurnalo *Pergalė* numeryje pasirodo apysaka „Prieš lapų kritimą“. Kadangi apysaka buvo sukritikuota ir LTSR Rašytojų sąjungos partiniame susirinkime ir papriekaištauta *Pergalės* redakcijai dėl „nuolaidų apysakos idėjinėms koncepcijoms“ (žr.: *Literatūra ir menas*, 1978, Nr. 42, p. 4), tad greičiausiai tikrosios premijos atšaukimo priežastys ir buvo ideologinės. Premijos nepatvirtino LKP Centro Komitetas.

³⁰ 1978 m. pasirodė Albino Žukausko eilėraščių rinkinys *Poringės*.

³¹ Kornelijaus Platelio komentaras: „Turbūt panaši tvarka egzistuoja ir šiandien: jei nori prisitęsti invalidumą, reikia gydytojų išvados, o tam reikia atlikti „tyrimus“. Vytautas apie tokio pobūdžio invalidumą kalbėti vengė, nors, kaip galima suprasti iš Sigito sakinio, tokį turėjo. Neatmestina, jog tai buvo viena jo išlikimo sovietiniame rojuje strategijų.“

Kitas dalykas, kai menininkai masiškai guldavosi į beprotnamį norėdami išvengti kariuomenės. Daugeliui išsukti pavykdavo, bet jie turėdavo kitų keblumų – negalėdavo gauti vairuotojo teisių ir pan.“

Mus be gailėsčio dėvi laikas, o mes savo ruožtu dėvime vaizdinius, idėjas, rūbus ir moteris. Toks trukmės ratas, veikiantis pagal inercijos dėsnį. Visa iliuzorinė gyvybė – emocija. Lyg putos iškylanti virš medžiagos, tėra mūsų pačių apsigavimas. Kai kitas priima žaidimo taisykles ir lygiai taip pat apsigaua, mes sakome: jis suprato. Tačiau niekas toje velniavoje nieko nesupranta, nes nebėra valios, nukreiptos į gyvą dalyką. Tikra šešėlių puota.

Maždaug toks marazmas apniko mane, vėl pabandžius rašyti.

Rugpjūčio gale buvau Vilniuj, tačiau Tavęs dar neradau. Nunešiau eilėraščių į „Komitėsą“ ir Karčiauskui³² į „Poez. pavasarį“. Į pastarąjį nieko naujo: tris „Kelio namo“ dalis ir „Naktis Termopiluose“. Iš naujos poemos žadu padaryti publikaciją „Nemune“, jei patiks Keturakiui³³. Jos dalys labai susiję tarpusavy ir kaip atskiri eilėraščiai atrodo neišbaigtos ir nesuprantamos.

Dabar baigiu paruošti knygą eiliniam pateikimui. Manau pavadinti „Gyvatvore“³⁴. „Kelio namo“ visgi pusę įdėjau, išbarstęs atskirais eilėrašciais. Pridėjau kelis naujus, kelis išmečiau. Dabar rinkinys išėjo šaltokas, be jokių pagražinimų ir, aišku, nuolaidų. Jis taip man atsibodo, kad net išspausdinti noro didelio neįdėjau³⁵. // [1v]

Perskaičiau S. T. Kondroto apysaką „Nemune“.³⁶ Man atrodo, tas vyras padarys didelius darbus, nors kol kas vaikšto slidžiais keliais. Juk tos Palemono giminės tenai nėra literatūrinis žaismas ar sąlygiškumas. Naudotis panašiais mitais kalbant apie kraujo kilmę (jaučiu tokias tendencijas) truputį rizikinga.

Nenoriu neperskaitęs viso dalyko, kalbėti apie ponus Dirgėlas, bet kol kas atrodo, jog skaitant Bibliją jiems reikėjo pakaustyto vadovo. Kam tas betikslis, jaunuoliškas piktžodžiavimas? Svarbiausia – jie rašo apie panašius dalykus kaip aš savo poemoj. Keistas sutapimas. Ar ne per aukštai jie pakėlė prie dievo dauginimosi instinktą? Ir, mano galva, labai juokingai kalba apie jo mirtį. „Kai žmogus prarado kaltės jausmą...“ Tikrai įdomu. O juk dievas turėjo mirti kartu su valia jo pasaulio vaizdiniui. „Kai virto dvasia“ – sako Ničė. Su juo nesimu ginčytis. O kaltės jausmas jau šizofrenijos dalykas. Rakto panašioms problemoms vargu ar galima ieškoti savo psichikoj. Gal tautos psichikoj ar dar kur nors? Nors greičiausiai – tai skirtingas dalykų supratimas, tad užteks apkalbų.

Labai norėčiau sulaukti Tavo laiško. Kaip žiūri į tą naują opusą? Jei turėsi laiko, pakritikuok. Pats aš esu juo patenkintas labiau, negu visa kita savo poezija.

Tai tiek, Sigitai. Parašyk, jei bus ūpo, o dar geriau užsuk važiudamas dirbti žemės darbų. Į Vilnių žadu atsibelsti apie spalio galą, tad gal pasimatysim.

Linkėjimai Jums abiems nuo Zitos ir manęs.

Su pagarba – Kornelijus

P. S. Įdomu, ką p. Sventickas pasakė apie mano rašinėlį, jei iš viso ką nors pasakė. K.

³² Poetas Mykolas Karčiauskas (1939–2018).

³³ Poetas Robertas Keturakis (1935–2021), 1967–1991 m. dirbo žurnalo *Nemunas* redakcijoje.

³⁴ Kalbama apie debiutinį K. Platelio eilėraščių rinkinį. Pirmoji knyga išėjo pavadinimu *Žodžiai ir dienos* (Vilnius: Vaga, 1980).

³⁵ Debiutinis K. Platelio eilėraščių rinkinys pasirodė 1980 pavadinimu *Žodžiai ir dienos*.

³⁶ Kalbama apie Sauliaus Tomo Kondroto tekstą „Kentauro herbo giminė“ (*Nemunas*, 1978, Nr. 9, p. 34–39).

11. Sigitas Geda Kornelijui Plateliui, Vilnius, 1978-09-30

Vilnius, 78 rugsėjo 30

MIELAS KORNELIJAU,

pagalios gal pajėgsiu atsakyti bent kelis žodžius į tavo laišką. Dalykas tas, kaip minėjau, būta skaudžių pergyvenimų. Dabar gal atsigausiu. Tos krizės priežasčių nemaža – viena kad pasijutau atplėštas nuo savo rato žmonių (pats nuo jų bėgau į gamtą, vienišumą, susikaupimą ir pan.)

Tikrą meną dabar, mano galva, labiausiai mums trukdo kurti tamsus, nykus ir skurdus mūsų gyvenimas, kuriame viešpatauja kova už tokią pat nykią ir skurdžią buitį. Toje kovoje, beje, išlenda patys bjauriausi žmonių instinktai. Tai kažin kokia pragaro apsuptis, ir reikia būti karaliaus žentu Jeronimu Boschu, kad galėtum kurti. Gal ir to maža. Juk Tomas V[enclova] turėjo čia maišą pinigų, o išbėgo į Ameriką vos neišprotėjęs Rašau šiek tiek pagautas amerikiečio Paul Teylor³⁷ šokių grupės gastrolių Vilniuje įspūdžio. Tai baletas, tik nieko bendro neturintis su Gulbių ežeru... Čia vėl atgimsta ir Hendelis, ir Runos, kaip ženklai slaptiems užkeikimams, ir senųjų Amerikos gyventojų šermenys, ir Botičelio dieviškas dvelksmas. Muzikos, plastikos, šokio, žmogaus kūno mistika, noras pajusti Visatos alsavimą, būti to alsavimo dalimi. Man atrodo, kad to paties ir mes savo menkomis galiomis siekiame. Tas yra ir tavo poemoje, kurios pilnai priimti ir pilnai pajusti aš dar negalėjau. Aišku viena, kad tai yra didingi Europos gyvenimo, istorijos ir lemties paveikslai. Sukaupęs valią, kada nors parašysiu daugiau.

Dirgėlių neperskaičiaus paskutinės dalies. Tai yra pigi literatūra, esmės nesiekianti mintis, Šventraščio išniekinimas, pigios interpretacijos, pretenzingas siekimas aprėpti visą istoriją. Būtų užtekę perskaityti bent jau Macciną³⁸, // [1v] nekalbant apie Dostojevskį, Berdiajevą³⁹, Rozanovą⁴⁰ bei kelis vyrus iš Vakarų, kad suvoktų visą savo schemas paviršutiniškumą.

Tavo galvojimas ir rašymas nieko bendro su jais neturi. Tiesiog sutapo parašymo laikas.

Galingas man pasirodė T. S. Kondroto rašymas. Tai, kas ir mane patį, velniai griebtų, visada traukė. Atsimenu dar prieš dešimt metų (1969) Kompozitorių sąjungoj skaičiau savo tik parašytą „Ledyną...“ ir išdėsčiau mintis, kad laikas atgaivinti Palemono, lietuvių kilmės ir bendro ryšio su graikais bei romėnais teoriją... Kas sukėlė tik juoką... Pagaliau Kondroto stilius, rūstybės jėga (kažkas iš skandinavų, islandų sagų). Visa ta kraujo magija, mistika. Ir... nuviliantis froidizmas. Bandytas keliomis modernios psichologijos schemomis sugriauti didingą Senovės pastatą, surasti jame tiktai baimę, kraujomaišą ir etc. To būta, tačiau būta ir Begalinio Ryšio ieškojimo, laisvės, Dievo, Tiesos, genties paslapčių. Negaliu dabar visko tiksliai suformuluoti, tačiau iš pirmo skaitymo mane nu-

³⁷ Paulas Tayloras (1930–2018) – amerikiečių choreografas, 1978 m. su savo trupe gastroliavo Vilniuje.

³⁸ Antanas Maccina (1908–1987) – lietuvių mąstytojas, daug dėmesio skyręs religijos filosofijai.

³⁹ Nikolajus Berdiajevas (1874–1948) – rusų filosofas.

⁴⁰ Vasilijus Rozanovas (1856–1919) – rusų religinis filosofas.

vilia europietiškas ar netgi amerikoniškas jo psychologizmas. Traukia – atnaujinta senovės Lietuvos gyvenimo vizija, erdvė, kurioje, matyt, toliau dar ne kartą ieškosime savo šaknų. Tiesa sakant, tokioje erdvėje jau ir judėjo ne vienas prieš jį. Tik jis, velnias, daug ką sukonkretino. Proza tam paranki. Antra vertus, kaip ir Šaltenis, daug ką iškreipė. Iš esmės tai lieka pritaikomo lygio, psichologijos, o ne Dvasios literatūra. Betgi galinga.

Gal čia kur nors ir klystu. Esu pasiryžęs skaityti dar kartą.

Tad neverta pasimesti, eksperimentuoti, panikuoti. Nekurti nieko, žinoma, labai pa-trauklu. Tik kaip nekuriant mūsų aplinkoje nesubanalėti? Kaip išsaugoti tą Liepsnos, Išminties dvelkimą, kurio savo siela priėjome kurdami?

Daug Jums linkėjimų Sigitas [parašas]

12. Sigitas Geda Kornelijui Plateliui, Valkininkai, 1979-01-08

Valkininkai,

79 sausio 8,

Mielas Kornelijau,

taip išeina, kad rašau ne iš toli. Valkininkai⁴¹ gal visai po ranka. Yra čia tokia klipatų komanda, į kurią mane nori įrašyti. Man pačiam atrodo, kad esu pats sveikiausias. Bet kartoju Van Gogo žodžius – regint Rembrantą: „Reikia kelis syk numirt, kad galėtum nutapyt tokius⁴² dalykus“ (atsiprašau, baigėsi parkeris). Taigi mokausi mirti.

Man čia pusė velnio, turiu atskirą kambarėlį, nors aplinkui klaiki banalybė. Skaitau ir šiaip sėdžiu vienišas. Rašau todėl, kad iš tikro esu vienišas. Parašyk arba tiesiog atvažiuok. Traukiniai į abi puses čia kursuoja vos ne kas valandą. Galgi būtų apie ką pašne-kėt. Liga taurina žmogų ir apskritai išvalo šiukšles.

Nuo traukinių stoties ta sanatorija per sprindį. Į dešinę keliuku [neįsk. 1 žodis] laikų namai. // [1v]

Kokie 300 metų. Nors aš pats atvažiavęs numaklinau į vaikų „Pušelę“, kur daug toliau. Yra telefonas 55-166, bet nebūtinai skambint. Jei skambintum – kviesk iš 2 palatos.

Daug linkėjimų Zitai ir Edgarui!

Sigitas

13. Sigitas Geda Kornelijui Plateliui, Vilnius, 1981-03-03

Vilnius, 81 kovo 3

Mielas Kornelijau,

buvau išsprūdęs, tokie vargai, kad nespėjau parašyti. Dabar irgi nelabai laisva galva, ką padarysi. Atsakyti ką nors tavo gudriai galvai sunku. Galiu pridurti nebent, kad aš

⁴¹ Geda rašo iš Valkininkų sanatorijos.

⁴² Šioje vietoje keičiasi rašiklio spalva iš juodos į mėlyną.

tik prieš lietuvišką verlibrą (netgi ne prieš tavo ar Vytauto, apskritai prieš kažkokį vidurkį). Dėl mano giesmių – kas gi tie šturmuotojai, buvę aplinkui? Kažkodėl nė vieno neatsimenu. Pats V. yra sakęs, kad dar „Iš tylinčiosios žemės“⁴³ rašant, jis kai ką ėmęs iš manęs. Juo labiau kiti. Nesidedu aš čia sau jokio vainiko, bet giesmių nebūtų buvę be J. Boscho ir S. Dalio albumų, kuriuos tada itin mėgau žiūrėti. Lygiai kaip ir be mano klajojimų vasarą arba vaikystės, arba Palangos. Šturmuotojai čia mažiausiai kalti. Tiesa, tuomet dar žavėjaisi Palemono mitu apie lietuvių ir romėnų ryšius. Pirmą sykį „Ledyną baltą kaukaspenį“, dar nespausdintą, perskaičiau kompozitorių sąjungoj per poetų ir k[ompozitorių] susitikimą. Jeigu atmintis nemeluoja, tą vakarą vedė V. B.⁴⁴ Pradėjau aiškinti tą mitą ir poemą. Vieniems tai atrodė beprotybė, kiti pasakė kur reikia. Tie tai tikri šturmuotojai!

Toro knyga⁴⁵ skaičiau. Nepyk, čia jos mada buvo prieš 10 metų, o tavo metų žmonės ir Vilniuje ją tik atranda. Nenoriu įžeisti, nei ką, tačiau – kaip viskas kartojasi. Tiesą sakant, mano naudai. Mąstymo ar jausenos prasme. Buvau skaityt eilių rudenį (gal ir minėjau?) vienoj vidurinėj, ir vienuoliktokai, o ir jaunesni, viską geriausiai suprato, bent jau įdėmiai klauso, nieko nešokiruoja, niekam neatrodo beprotybė. Tavo poezijos laikai, ko gero, dar priešaky, nes tai jau kita poezija. Nemanau, kad jai atsirasti irgi padėjo koks nors šturmuotojas. Mano galva, viską atsinešam jau gimdami. Ir formą, pirmiausia. Poezija ar muzika, ar tapyba – kaip moteriškė. Kas sakė, kad taip ir taip reikia daryti? O mes juk viską žinome. Prisimink Dante, Petrarką ar Šekspyrą. Nemėgstu, kai apie tai pradeda kalbėti techniniais terminais – generatoriai, karbiuratoriai... Nežinau, kas čia kaltas. Gindamas poezijos ryšį su gamta aš ginu pačią jos prigimtį, tuo pačiu ir pasaulio prigimtį. Kitaip – ir evangeliją ar bibliją galima išversti į technokratų žargoną. Suprasti tą aš galiu; kaip neseniai pasakė vienas G[rašinos] giminaitis, pamatęs drugelių kolekciją pas mus – nemėgstu tų kirmėlių... Tačiau ta kirmėlė man įdomesnė už tobuliausią techninę priemonę. Kirmėlės vis tik negalima išrasti, jinai senesnė už žmogų, o ką atsimens kosmolaisvis?

Tai tiek šiuo sykiu. Linkėjimai taviškiams! Sigitas

P. S.⁴⁶ Trobų reik ieškoti per Varėnos miškų ūkį arba tiesiog pavažinėti palei Merkį. Gal kas pažįsta Valavičių? Tas galėtų padėti? Gal [ne]sk. 1 žodis].

Literatūros sąrašas

Platelis K., 2005. Hierarchijų truputį gaila (Poetą Kornelijų Platelį kalbina literatūrologė Audinga Peluritytė). *Metai* 5–6, 128–135.

⁴³ Vytauto P. Bložės 1966 m. knyga.

⁴⁴ Greičiausiai turimas omenyje Vytautas P. Bložė.

⁴⁵ Kalbama apie Henry Davido Thoreau knyga *Voldenas, arba Gyvenimas miške* (1854).

⁴⁶ *Post scriptum* rašytas ranka.